

॥ ਅਧਿਆਇ-49 ॥

ਪ੍ਰੀਖਿਆ : 1) ਹਰੀ ਕਾਨੋਬਾ, 2) ਸੋਮਦੇਵ ਸਵਾਮੀ, 3) ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਚਾਂਦੋਰਕਰ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ।

ਜਦੋਂ ਵੇਦ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਨਾਸਮਝ ਪ੍ਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂਬਾਬਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ? ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਇਹ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਅਤਿ ਉਤਮ ਹੈ। ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਰਮਲ, ਸੁਧ, ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਦਾ ਉਤਮ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਉਤਮ ਗੁਣ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਿਥੇ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ? ਜੇ ਸੁਆਦ ਭੋਜਨ ਬਣੇ ਅਤੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਆਦਿ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਾ ਖਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਕਾ ਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹੀ ਭੋਜਨ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਖਾਂਧੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਂ ਦੀ ਹੀ ਹਾਲਤ ਸਾਈਂਲੀਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਰਸ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਰਸ ਲੈਣ ਤਾਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਨੰਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਆਪ ਹੀ ਦਿਲ 'ਚ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੀ ਏਨਾ ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਵਰਨਣ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਹੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਕਾਗਰ ਭਾਵ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਕਰੀਏ। ਤਪ-ਸਾਧਨਾ, ਤੀਰਥ-ਯਾਤਰਾ, ਵਰਤ, ਯੱਗ ਅਤੇ ਦਾਨ ਨਾਲੋਂ ਹਰੀ ਭਗਤੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੁਖ ਤੋਂ, ਸਾਈਂਨਾਥ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸੱਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਵਾਸਤੇ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਉਤਮ ਸਾਧਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਸਾਈਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪਏਗੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਕਥਾ ਸਰਵਣ ਕਰੋ।

ਬੰਬਈ ਦੇ ਹਰੀ ਕਾਨੋਬਾ ਨਾਂਅ ਦੇ ਇਕ ਸੱਜਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਈ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਾਈਂਬਾਬਾ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਲੀਲਾਵਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸ਼ੱਕੀ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਬੇਯਕੀਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਘਰ ਕਰ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਆਪ ਬਾਬਾ

ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰਡੀ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਇਕ ਜ਼ਰੀ ਦੀ ਪੱਗ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਸੈਂਡਲ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸੈਂਡਲ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਬਣ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੈਂਡਲ ਮੰਡਪ ਦੀ ਇਕ ਨੁੱਕਰ ਵਿਚ ਰਖੇ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸੈਂਡਲਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਉਦੀ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਏ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੁੱਕਰ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੈਂਡਲ ਤਾਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕਾਫ਼ੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਵੀ ਫਜ਼ੂਲ ਹੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਆਖੀਰ ਵਿਚ ਨਾਉਮੀਦ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ।

ਇਸ਼ਨਾਨ, ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਨੈਵੇਦ ਆਦਿ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਤਾਂ ਬੈਠੇ, ਪਰ ਉਹ ਪੂਰਾ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੈਂਡਲਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗੇ ਰਹੇ। ਭੋਜਨ ਕਰਕੇ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮਰਾਠਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਸਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਡੰਡੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਸੈਂਡਲਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਟੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਡੰਡਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮ-ਘੁੰਮ ਕੇ 'ਹਰੀ ਕਾ ਬੇਟਾ ਜ਼ਰੀ ਕਾ ਫੋਟਾ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਆਖੇ ਕਿ ਸੈਂਡਲ ਮੇਰੇ ਹਨ, ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ ਕੀ ਉਸਦਾ ਨਾਂਅ ਹਰੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ 'ਕ' (ਭਾਵ ਕਾਨੋਬਾ) ਨਾਲ ਹੈ? ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਸਾਫਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਸੈਂਡਲ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ। ਬੱਚੇ ਦਾ ਕਥਨ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰੀ ਕਾਨੋਬਾ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਮੇਰੇ ਸੈਂਡਲ ਹਨ, ਮੇਰਾ ਹੀ ਨਾਂਅ ਹਰੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੀ 'ਕ' (ਕਾਨੋਬਾ) ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਸਾਫਾ ਦੇਖੋ।" ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸੈਂਡਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਪੱਗ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਮੇਰੀ ਸ਼ਿਰਡੀ-ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਹੀ ਨਾਂਅ ਹਰੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂਅ ਕਾਨੋਬਾ? ਉਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਬਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਹੀ ਉਥੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਈ। ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਘਰ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਇਕ ਦੂਜੇ ਸ਼ੱਕੀ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣੋ, ਜਿਹੜਾ ਬਾਬਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਣ ਆਇਆ ਸੀ।

ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਦਿਕਸ਼ਿਤ ਦੇ ਭਰਾ ਸ੍ਰੀ ਭਾਈਜੀ ਨਾਗਪੁਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੰਨ 1906 ਵਿਚ ਹਿਮਾਲੀਆ ਗਏ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਗੋਤਰੀ ਘਾਟੀ ਥੱਲੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਤਰਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸੋਮਦੇਵ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਹੋ ਗਈ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪਤੇ ਲਿਖ ਲਏ। ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸੋਮਦੇਵ ਸਵਾਮੀ ਨਾਗਪੁਰ ਆਏ ਅਤੇ ਭਾਈਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਠਹਿਰੇ। ਉਥੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂਬਾਬਾ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਰਡੀ ਜਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ ਹੋਈ। ਮਨਮਾਡ ਅਤੇ ਕੋਪਰਗਾਂਵ ਲੰਘ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਟਾਂਗੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸ਼ਿਰਡੀ ਲਈ ਚਲ ਪਏ। ਸ਼ਿਰਡੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਮਸਜਿਦ 'ਤੇ ਦੋ ਝੰਡੇ ਝੂਲਦੇ ਦੇਖੇ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਉ, ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸਮਾਨ ਅਕਸਰ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲੈਣਾ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਸੋਮਦੇਵ ਸਵਾਮੀ ਅਲੱਗ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਝੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਝੂਲਦੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸੋਚਣ ਲਗੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸੰਤ ਹੋ ਕੇ ਝੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਕਿਉਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਤਪਣ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਏਦਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਤ ਆਪਣੀ ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਡੀ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਫੇਰ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਏਨੀ ਦੂਰੀ ਤਕ ਕਿਉਂ ਆਏ? ਹਾਲੇ ਸਿਰਫ ਝੰਡੇ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਏਨੇ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਏ ਹੋ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਰਡੀ ਵਿਚ ਰੱਬ, ਪਾਲਕੀ, ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਖੋਗੇ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਏਗੀ? ਸਵਾਮੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਬਰਾਹਟ ਹੋਣ ਲਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਨੇਕ ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸੰਤ ਕੋਈ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਸ਼ੋ-ਆਰਾਮ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਦਾਂ ਦੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਏਦਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਲਗੇ। ਤੀਰਥ-ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਤੰਗ ਸੋਚ ਛੱਡ ਦਿਉ। ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸੰਤ ਹੈ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਝੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਗਤ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਖ਼ੀਰ ਵਿਚ ਉਹ ਸ਼ਿਰਡੀ ਜਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਮੰਡਪ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਥਰੂ ਵਗਣ ਲਗੇ ਅਤੇ ਗਲਾ ਭਰ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭੈੜੇ ਵਿਚਾਰ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਆ ਗਏ ਕਿ—

ਉਹ ਬਾਬਾ ਦੀ ਚਰਣ-ਪੂੜ ਵਿਚ ਲੇਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗਏ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਚੀਕ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, “ਸਾਡਾ ਸਮਾਨ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦਿਉ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰ

ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਜਾਉ। ਸਾਵਧਾਨ! ਜੇ ਫੇਰ ਕਦੀ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਂ। ਏਦਾਂ ਦੇ ਸੰਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਕਿਉਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਮਸਜਿਦ 'ਤੇ ਝੰਡੇ ਲਗਾ ਕੇ ਰੱਖੇ? ਕੀ ਇਹ ਸੰਤਪਣ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ? ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਇਥੇ ਨਾ ਰੁਕੋ।” ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ 'ਤੇ ਹਾਸਾ ਆਉਣ ਲਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਕਿੰਨੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਛੂੰਹਦੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਏਦਾਂ ਦਾ ਰੁੱਖਾ ਵਰਤਾਉ ਕਿਉਂ? ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਚਣ 'ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਚਰਣ ਸੁਧਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਹੀ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬਾਬਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮ ਭਗਤ ਬਣ ਗਏ।

ਆਖ਼ੀਰ ਵਿਚ ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਚਾਂਦੋਰਕਰ ਦੀ ਕਥਾ ਲਿਖ ਕੇ ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ ਨੇ ਇਹ ਅਧਿਆਇ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਕਤ ਜਦੋਂ ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ, ਮਹਾਲਸਾਪਤਿ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸੀ ਤਾਂ ਬੀਜਾਪੁਰ ਤੋਂ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂਬਾਬਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਇਆ। ਬੁਰਕੇ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਉਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਔਰਤਾਂ ਅੱਗੇ ਆਈਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਔਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਘੁੰਡ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਬਾ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਘੁੰਡ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਉਸ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਵੱਲ ਖਿੱਚੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਨਾਨਾ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, “ਨਾਨਾ, ਕਿਉਂ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ? ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਿਉ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਮਨ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਟਿਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਉਂ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣਾ? ਚਿੱਤ ਸੁੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾੜਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਡਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਿਉ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਅਤੇ

ਬੇਚੈਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।” ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਮਾ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਆਖੀਰ ਬਾਬਾ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਵਾਪਸੀ ਵੇਲੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਨਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਸ ਪਰਮ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮੋਹਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਵਿਵਰਣ ਸ਼ਾਮਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਇਆ—“ਸਾਡਾ ਮਨ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਚੰਚਲ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇੰਦਰੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਚੰਚਲ ਹੋ ਜਾਣ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਚੈਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੰਦਰੀਆਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਹੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਆਮ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਇਸ ਚੰਚਲਤਾ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੌਕੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਤਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਆਉਣ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮ ਅਤੇ ਡਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਜੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਬਣਾ ਕੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਨੰਦ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਦੌੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਵਿਸ਼ੇ-ਪਦਾਰਥ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭਟਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸਾਰਥੀ ਬਣਾ ਕੇ ਮਨ ਦੀ ਲਗਾਮ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵੱਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਏਦਾਂ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਸਾਰਥੀ ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ-ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਰਮ ਸੱਚਾ ਘਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਫੇਰ ਇਥੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦਾ।

